

Конституційне право України

Анотація

Підручник з конституційного права України, який розкриває ключові питання кожної теми навчальної дисципліни. Лаконічно та змістовно викладено основи теорії конституції, загальні засади конституційного ладу України, конституційно-правовий статус людини та громадянина, територіальний устрій та місцеве самоврядування.

Книга надає можливість швидко систематизувати вивчений матеріал, виділити основні поняття та актуалізувати набуті знання.

ЗМІСТ

ВСТУП	9
Тема 1. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ – ПРОВІДНА ГАЛУЗЬ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	11
1.1 Поняття, предмет та методи галузі конституційного права України	11
1.2 Конституційно-правові відносини	24
1.3 Система галузі конституційного права України	30
1.4 Джерела конституційного права	31
1.5 Конституційне право України як наука і навчальна дисципліна	33
Тема 2. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КУРС ЇЇ РОЗВИТКУ	36
2.1 Історичні передумови європейського конституціоналізму в Україні	36
2.2 Юридична характеристика чинної Конституції України	47
2.3 Європейський вектор конституційного розвитку України	58
2.4 Вплив європейських правових стандартів на українську систему прав і свобод людини	66
2.5 Взаємодія Конституції України з правом Європейського Союзу	72
Тема 3. КОНСТИТУЦІЙНИЙ ЛАД І ЙОГО ЗАКРІПЛЕННЯ В КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ	77
3.1 Загальна характеристика конституційного ладу	77
3.2 Конституційні основи суспільного ладу та громадянського суспільства в Україні	79
3.3 Конституційні основи державного ладу України	84
3.4 Державний суверенітет, народний суверенітет та суверенітет нації: аспекти співвідношення	86
3.5 Форма державного правління, форма державного устрою і форма державного режиму України	89
3.6 Державні символи	92

Тема 4. ОСНОВИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА	97
4.1 Поняття, зміст, види та складові елементи правового статусу людини і громадянина	97
4.2 Громадянство України: поняття, принципи, підстави набуття та припинення	106
4.3 Засади конституційно-правового статусу іноземців та осіб без громадянства в Україні	120
4.4 Правовий статус біженців	127
Тема 5. КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА	134
5.1 Поняття, ознаки, види прав та свобод людини і громадянина	134
5.2 Поняття конституційних прав та свобод людини і громадянина, їх класифікація	143
5.3 Конституційні обов'язки людини і громадянина	146
5.4 Гарантії прав і свобод людини та громадянина: поняття, види	149
Тема 6. ФОРМИ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ	159
6.1 Поняття, сутність і форми демократії	159
6.2 Вибори: поняття, функції та види	161
6.3 Виборче право: поняття, види та принципи	166
6.4 Виборча система: поняття та види	170
6.5 Виборчий процес та його стадії	173
6.6 Поняття та види референдумів в Україні	184
6.7 Порядок організації та проведення референдумів в Україні	188
Тема 7. КОНСТИТУЦІЙНА СИСТЕМА ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ	191
7.1 Державний механізм та державний апарат	191
7.2 Поняття, ознаки і класифікація органів державної влади	193
7.3 Конституційна система органів державної влади України	197
7.4 Принципи організації та діяльності органів державної влади та їх закріплення в Конституції України	202
Тема 8. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ	206

8.1 Верховна Рада – парламент України: поняття, ознаки, функції та типологія	206
8.2 Інституційна побудова Верховної Ради України та правові підстави припинення її повноважень	213
8.3 Статус народного депутата України	218
8.4 Компетенція та акти Верховної Ради України	222
8.5 Порядок роботи Верховної Ради України	226
8.6 Законодавчий процес та його стадії	229

Тема 9. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС

ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ 235

9.1 Роль і місце Президента України в системі органів державної влади. Повноваження Президент України як глава держави	235
9.2 Порядок вступу на пост Президента України. Підстави та порядок припинення повноважень Президента України	238
9.3 Акти Президента України. Контрасигнація актів Президента України	243
9.4 Конституційний статус Ради національної безпеки і оборони України	246

Тема 10. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС

КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ ОРГАНІВ

ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ 249

10.1 Поняття, ознаки, функції та система органів виконавчої влади в Україні	249
10.2 Конституційний статус Кабінету Міністрів України	255
10.3 Система центральних органів виконавчої влади в Україні	267
10.4 Місцеві органи виконавчої влади: система, порядок формування, повноваження	274

Тема 11. КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ

ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ 284

11.1 Конституційно-правові засади організації судової влади в Україні	284
11.2 Система судів. Засади спеціалізації у системі судів	287
11.3 Конституційно-правовий статус судді. Гарантії незалежності суддів. Підстави та порядок припинення повноважень суддів і звільнення суддів	291

11.4 Конституційний статус Вищої ради правосуддя. Органи суддівського самоврядування	294
11.5 Конституційно-правовий статус прокуратури. Роль адвокатури в системі юридичного захисту прав людини	296
Тема 12. ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ	305
12.1 Поняття та конституційні засади територіального устрою України	305
12.2 Правовий режим тимчасово окупованої території України	310
12.3 Система адміністративно-територіального устрою України	318
12.4 Конституційно-правовий статус столиці України – місто-героя Києва	327
Тема 13. КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ	334
13.1 Поняття та ознаки місцевого самоврядування	334
13.2 Концептуальні теорії місцевого самоврядування	338
13.3 Світові моделі місцевого самоврядування та їх реалізація в Україні	341
13.4 Система місцевого самоврядування в Україні	346
Тема 14. КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ	360
14.1 Конституційно-правовий статус Конституційного Суду України	360
14.2 Склад, порядок формування та гарантії незалежності суддів Конституційного Суду України	367
14.3 Повноваження Конституційного Суду України	377
14.4 Організація діяльності Конституційного Суду України	381
14.5 Конституційне провадження. Акти Конституційного Суду України	386
ВИСНОВОК	399

ВСТУП

Конституційне право України посідає особливе місце в системі національного права, виступаючи провідною галуззю, яка визначає основи організації публічної влади, встановлює засади взаємовідносин між державою та людиною, формує фундаментальні принципи функціонування громадянського суспільства. Значення конституційного права в умовах сучасного державотворення важко переоцінити, адже саме ця галузь права закладає підвалини демократичного, правового і соціального розвитку Української держави.

У процесі розбудови незалежної Української держави, становлення конституційного ладу та проведення конституційних реформ особливого значення набуло розуміння демократичних цінностей та орієнтація державно-правового розвитку в межах цих цінностей. Прийняття Конституції України 28 червня 1996 року стало переломним моментом у формуванні сучасної системи конституційного права, оскільки вперше в історії незалежної України було закріплено цілісну систему конституційних норм і принципів, що відповідають міжнародним стандартам прав людини та демократичного врядування.

Сучасний етап розвитку конституційного права України характеризується інтенсивними процесами євроінтеграції, імплементації європейських правових стандартів, реформуванням системи державної влади та місцевого самоврядування. В умовах збройної агресії проти України, що розпочалася у 2014 році та набула повномасштабного характеру з 24 лютого 2022 року, особливої актуальності набувають питання забезпечення балансу між необхідністю захисту національної безпеки та збереженням демократичних цінностей, гарантуванням прав і свобод людини навіть в умовах воєнного стану.

Особливе місце і роль конституційного права в системі національного права визначається його фундаментальністю, базовим характером конституційно-правових норм для всіх інших галузей права. Конституційне право встановлює загальні принципи правового регулювання, що конкретизуються в нормах цивільного, кримінального, адміністративного, трудового та інших галузей права. Норми конституційного права мають найвищу

юридичну силу і є обов'язковими для всіх суб'єктів права на території України.

Інтенсивний розвиток вітчизняної науки конституційного права характеризується динамізмом, що обумовлюється постійними змінами в суспільно-політичному житті країни, необхідністю адаптації конституційного законодавства до нових викликів та загроз, імплементації міжнародних зобов'язань України. Вітчизняні вчені-конституціоналісти активно досліджують проблеми конституційної реформи, децентралізації влади, розвитку місцевого самоврядування, судової реформи, забезпечення прав людини в умовах збройного конфлікту тощо.

Вивчення конституційного права є необхідною передумовою у формуванні професійної свідомості сучасного фахівця-юриста. Глибоке розуміння конституційно-правових інститутів дає можливість належним чином орієнтуватися у складних питаннях функціонування державних інституцій та інститутів громадянського суспільства, критично оцінювати практику державного будівництва в Україні, зіставляти її зі світовими та європейськими стандартами, брати участь у процесах конституційної модернізації.

ВИСНОВОК

Конституційне право України є провідною галуззю національного права, що займає центральне місце в правовій системі держави. Його провідна роль зумовлена предметом регулювання – найбільш важливими суспільними відносинами, пов'язаними з організацією та здійсненням публічної влади, забезпеченням прав і свобод людини, функціонуванням інститутів громадянського суспільства.

Історична еволюція термінології від «державного права» до «конституційного права» відображає не лише формальну зміну назви, а глибоку трансформацію парадигми правового регулювання. Сучасне конституційне право базується на людиноцентристському підході, де людина, її права і свободи визнаються найвищою соціальною цінністю, а держава розглядається як інструмент забезпечення та захисту цих прав.

Наука конституційного права відіграє важливу роль у розвитку галузі, формуванні конституційної доктрини, вдосконаленні законодавства. Використання різноманітних методів наукового дослідження дозволяє глибоко аналізувати конституційно-правові явища, прогнозувати тенденції розвитку, надавати рекомендації щодо вдосконалення конституційного регулювання.

Конституційне право як навчальна дисципліна є фундаментальною складовою юридичної освіти. Вивчення конституційного права формує професійну свідомість юриста, дає розуміння основ функціонування держави і права, виховує повагу до Конституції, прав людини, демократичних цінностей. Історія викладання конституційного права в Україні свідчить про тривалі традиції конституційної освіти та її важливість для підготовки кваліфікованих правників.

В умовах сучасних викликів, з якими стикається Україна – збройної агресії Російської Федерації, необхідності збереження конституційного ладу в умовах воєнного стану, європейської інтеграції, конституційної модернізації – конституційне право набуває особливого значення. Воно виступає правовою основою захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичних цінностей, прав і свобод людини.

Розуміння конституційного права як провідної галузі національного права є необхідним не лише для юристів, а й для всіх громадян, які прагнуть усвідомлено брати участь у державному та суспільному житті, захищати свої права, виконувати конституційні обов'язки. Конституційне право формує конституційну культуру суспільства, сприяє консолідації нації, розбудові правової, демократичної, соціальної держави.

Подальший розвиток конституційного права України пов'язаний з вдосконаленням конституційного законодавства, імплементацією європейських стандартів, розвитком конституційної юстиції, зміцненням гарантій прав людини, підвищенням ефективності конституційного регулювання. Важливими напрямками є також розвиток конституційного процесуального права, вдосконалення механізмів конституційної відповідальності, забезпечення реальної дії конституційних норм.

[Перейти на сайт](#) →